

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СОЦІОЛОГІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ

Напрямок підготовки **054 Соціологія**

**УДК 159.9
К13**

*Рекомендовано до друку Вченою радою Житомирського державного університету
імені Івана Франка
(протокол № 2 від 31 січня 2020 року)*

Рецензенти:

Голентовська О.С.	завідувачка ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР, кандидат психологічних наук
Шепельова М.В	кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії психології творчості Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

К13 Інформаційні технології у соціологічному дослідженні: інструктивно-методичні матеріали / укладач Кириченко В.В. – Житомир : ЖДУ імені Івана Франка, 2020. – 38 с.

У інструктивно-методичних матеріалах представлено план лекційних, семінарських та лабораторних робіт до курсу «Інформаційні технології у соціологічному дослідженні». Вказані питання для самопідготовки, рекомендована література для самостійного опрацювання, перелік реферативних повідомлень, базові методи досліджень, які виносяться на опрацювання у межах ПОЗ.

УДК 159.9

© Кириченко В.В., 2020

ЗМІСТ

Вступ	
Розподіл навчального часу за темами	
Рекомендації до організації самостійної роботи	
Алгоритм виконання лабораторної роботи	
Модуль 1 Методологія проведення соціологічних досліджень	
Модуль 2 Напрямки проведення соціологічних досліджень	
Модуль 3 Розробка соціологічного дослідження	
Критерії оцінювання	

ВСТУП

Інформаційні технології використовуються у повсякденному житті більшістю людей планети. Їх розвиток настільки стрімкий, що користувачу важко швидко пристосуватися до нових функціональних можливостей, які можуть не полегшувати життя, а навпаки – утруднювати. У іншому випадку, працівнику, який не може інтегруватися у інформаційне середовище важко буде налагодити спільну роботу з іншими працівниками. Комп’ютерні технології з’явилися з метою полегшення вирішення певних завдань, а не для того, щоб їх ускладнити. Деяка частина дорослого населення розцінює комп’ютерні технології як «утруднюючу умову» діяльності, а не як засіб більш простішого її виконання. На сьогоднішній день комп’ютерні технології використовуються у більшості професій, оскільки у них криється основна функціональна перевага, що дозволяє підвищити продуктивність праці за рахунок автоматизації різноманітних завдань або окремих їх елементів. Основне завдання курсу не навчити користуватися комп’ютерними програмами, а використовувати їх у тих ситуаціях, де їх використання є доцільним. У межах курсу студенти планують та проводять психологічне дослідження, використовуючи у процесі комп’ютерні технології.

Курс «Інформаційні технології у соціологічному дослідженні» розрахований на студентів, які починають освоєння галузі знань 054 Соціологія. Зміст курсу не дублює курси шкільної інформатики і не вчить користуватися окремими програмами. Він розрахований на формування інтуїтивної здатності використовувати ЕОМ там де необхідно, і не покладатися на нього у ситуаціях, де він не зможе вирішити завдання. Комп’ютер, як і будь-який функціональний пристрій, знаряддя праці може допомогти у вирішенні лише обмеженого кола проблем і має протипоказання у використанні. Таким чином, у випадку нецільового використання ЕОМ (або не професійного) психолог може допуститися помилок у роботі, які призведуть до непоправної шкоди. Відповідно до останніх вимог сучасності, ми спробували підійти до вивчення курсу з точки зору їх функціональної можливості вирішувати завдання психолога. Ключовим буде навчити використовувати інформаційні технології у процесі дослідницької діяльності: постановки проблеми (вивчення актуальності), пошуку методології та методів, проведення дослідження та інтерпретації результатів. Програму варіативної дисципліни «Інформаційні технології у соціологічному дослідженні» складено відповідно до місця та значення дисципліни за структурно-логічною схемою, передбаченою освітньо-професійною програмою бакалавра з напрямку підготовки «Соціально-поведінкові науки». Курс складається з трьох модулів, які розкривають як суть і значення інформаційних технологій для сучасного виробництва так і основні навички проведення психологічних досліджень.

Курс містить такі тематичні розділи:

1. Загальні принципи використання комп’ютерів для наукової роботи;
2. Етапи використання комп’ютерів для психолого-педагогічних досліджень;
3. Прикладні програми для обробки результатів наукових досліджень.

Таким чином відбувається освоєння курсу не від можливостей комп’ютерних технологій а від реальних завдань та використання у їх процесі їх розв’язання сучасних інформаційних засобів.

Метою вивчення курсу є формування умінь використання інформаційних технологій у дослідницькій діяльності соціолога. Накопичення знань використання

різноманітних можливостей інформаційних технологій, у тому числі «хмарних» та інтерактивних, які допоможуть у практичній діяльності соціологу.

Завдання курсу:

1. Ознайомлення з функціональними можливостями використання комп'ютерних технологій у соціологічній діяльності.
2. Освоєння практичних навичок роботи з ПЗ, які можуть бути використані у роботі соціолога.
3. Вивчення основних «хмарних» сервісів, які можуть бути використані у процесі організації та проведення соціологічних досліджень.
4. Набуття навичок проведення соціологічного дослідження, інтерпретації його результатів та презентації громадськості з використанням інформаційних технологій.

По закінченню вивчення курсу студенти повинні знати:

логічні закономірності використання інформаційних технологій у сучасному суспільстві;

1. принципи роботи цифрових інформаційних систем;
2. основні інформаційні сервіси та програмове забезпечення, які можуть бути використані у практичній діяльності соціолога;
3. принципи роботи з пошуковими системами;
4. можливості по використанню «хмарних» сервісів Google у роботі соціолога;
5. можливості програмового забезпечення для проведення статистичного аналізу отриманих результатів;
6. можливості використання інтерактивних технологій навчання;
7. використання цифрових технологій для презентації соціологічного дослідження;

По закінченню вивчення курсу студенти повинні уміти:

1. працювати з програмами пакету MS Office (Word, Excel, Power Point);
2. працювати з хмарними технологіями та web-системами проведення соціологічних досліджень;
3. визначати актуальність дослідження та його практичну спрямованість
4. формулювати об'єкт та предмет дослідження;
5. аналізувати методи релевантні темі та меті дослідження;
6. планувати та проводити дослідження, використовуючи сучасні інформаційні технології;
7. робити статистичний аналіз отриманих результатів та давати на їх основі якісну інтерпретацію;
8. презентувати результати досліджень за допомогою сучасних інформаційних технологій;

Цільова спрямованість курсу – навчити використовувати сформовані раніше уміння та навички у процесі професійної діяльності соціолога та навчальній діяльності. Змістова складність дозволяє включення його до навчального плану підготовки спеціалістів спеціальності 054 Соціологія першого курсу, які паралельно освоюють дисципліни «Соціологія», «Інформатика», «Вступ до спеціальності». Зміст дотичних до курсу дисциплін дозволить інтегрувати отримані знання у практику діяльності соціолога. Курс лекцій написаний з урахуванням рівня когнітивного розвитку студентів першого курсу та не переобтяжений надміру фактами та термінологією.

Навчальний процес будується на основі лекційних, лабораторних та семінарських занять. При цьому на лекційних заняттях студенти знайомляться з основними теоретичними положеннями курсу, на семінарських заняттях здійснюють планування емпіричного дослідження, на лабораторних заняттях проводять обробку результатів проведеного дослідження, а також навчаються застосовувати методи статистичної обробки даних, використовуючи ПК.

Програмні компетентності, якими мають оволодіти студенти.

Загальні:

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
2. Здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності.
3. Навички міжособистісної взаємодії, здатність працювати в команді.
4. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
5. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Спеціальні (фахові):

1. Вміння критично аналізувати і узагальнювати соціологічну інформацію, отриману з різних джерел.
2. Уміння формулювати мету, завдання емпіричного дослідження та припущень про його можливі результати.
3. Уміння адаптуватися до нових ситуацій та здатність до професійної мобільності.
4. Уміння організовувати та проводити консалтингову діяльність.
5. Здатність організовувати заходи психологічної просвіти.
6. Уміння підбирати валідний та надійний соціологічний інструментарій відповідно до завдань дослідження.

РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ТЕМАМИ

Назви змістових модулів і тем	денна форма					
	Всього годин	кількість годин				
		лекції	практичні	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
Модуль I. Методологія проведення соціологічних досліджень						
Виникнення та використання інформаційних технологій	10		2		8	
Особливості взаємодії особистості з цифровими інформаційними технологіями	8	2			6	
Методи проведення соціологічних досліджень. Методологічні принципи проведення соціологічних досліджень	12	2	2		8	
Разом за Модуль № 1	30	4	4		22	
Модуль II. Використання ЦІТ в соціології						
Напрямки використання ЦІТ в соціології	6	2			4	
Інформаційні технології в прикладній соціології	12		2	4	6	
Використання соціальних мереж у соціологічному дослідженні	6		2		4	
Технологія проведення телефонного опитування	6		2		4	
Разом за Модуль № 2	30	2	6	4	18	
Модуль 3. Розробка соціологічного дослідження						
Структура соціологічного дослідження	4	2			2	
Планування та проведення соціологічного досліджень	18		2	8	8	
Презентація результатів соціологічного дослідження	8			2	6	
Разом за модулем № 3	30	2	2	10	16	
Усього за курс	90	8	12	14	56	

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Т.М. Майстренко

Самостійна робота є невід’ємною складовою вивчення навчальної дисципліни і здійснюється за такими напрямками:

- підготовка теоретичних питань до семінарських занять;
- виконання професійно-орієнтованих завдань на лабораторному практикумі;
- конспектування першоджерел;
- підготовка рефератів;
- підготовка до підсумкових модульних робіт;
- підготовка до заліку та екзамену.

Підготовка теоретичних питань до семінарських занять передбачає опрацювання питань семінарського заняття. Ці питання могли як частково розглядатися під час лекції, так і виноситися на самостійне опрацювання.

Алгоритм підготовки.

- Визначте питання для підготовки (Ви маєте розглянути всі питання, зазначені у плані семінарського заняття).
- Візьміть у бібліотеці університету (читальному залі або на кафедрі) джерела, зазначені у списку основної літератури до заняття. При підборі літератури можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- Визначте розділи (теми або параграфи), в яких розкрито питання семінарського заняття.
- Прочитайте ці розділи.
- Складіть план (простий або складний) відповіді на кожне питання.
- Визначте основні поняття, які Ви повинні засвоїти.
- Проаналізуйте, як опрацьований матеріал пов’язаний з іншими питаннями теми.
- Задля кращого засвоєння матеріалу складіть короткий конспект, схеми, таблиці або графіки.
- Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які Ви недостатньо зрозуміли. З цими питаннями Ви можете звернутися на консультації до викладача.

Конспектування першоджерел передбачає поглиблений розгляд окремих питань теми. Для конспектування можуть пропонуватися статті з фахових журналів, розділи монографій або підручників.

Алгоритм підготовки.

- Прочитайте запропоноване першоджерело.
- Правильно оформіть бібліографію першоджерела (автор, назва, вихідні дані).
- Складіть план (простий або складний).
- Для кожного пункту плану виділіть основні положення проблеми, яка висвітлюється у першоджерелі.
- Оформіть прочитаний текст у формі тез або анотації, використовуючи, за необхідності, схеми, таблиці, графіки тощо.
- Для самоперевірки перекажіть статтю, використовуючи власний конспект.

Підготовка рефератів передбачає глибокий і детальний аналіз проблеми, винесеної у темі реферату.

Алгоритм підготовки.

- Ознайомтеся з вимогами до оформлення реферату.

- Підберіть літературу, в якій розкривається тема реферату. При підборі літератури можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- Складіть план реферату.
- Опрацюйте літературні джерела, користуючись порадами до конспектування першоджерел.
- Систематизуйте опрацьований матеріал відповідно до плану реферату.
- Здійсніть власний критичний аналіз і надайте оцінку висвітленої проблеми.
- На основі реферату підготуйте усну доповідь на семінарське заняття.

Підготовка до підсумкової модульної роботи та екзамену має на меті узагальнення й систематизацію знань з окремого модуля або дисципліни у цілому.

Алгоритм виконання

- Ознайомтеся з переліком питань та завдань до ПМР або екзамену.
- Підберіть підручники, інструктивно-методичні матеріали або іншу довідкову літературу, необхідну для підготовки (її перелік Ви можете знайти в робочій програмі або інструктивно-методичних матеріалах).
- Перегляньте зміст кожного питання, користуючись власними конспектами або підручниками.
- Визначте рівень знань з кожного питання.
- Визначте питання, які потребують ретельнішої підготовки (опрацювання додаткової літератури, складання конспектів, схем, виконання окремих завдань тощо). З цією метою зверніться до алгоритму підготовки теоретичних питань до семінарських занять та виконання завдань до лабораторного практикуму занять.
- З метою самоперевірки перекажіть теоретичні питання.

АЛГОРИТМ ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО ЗАВДАННЯ

О.Л. Музика, В.В. Горбунова, І.С. Загурська, Т.М. Майстренко та інші¹

І. ЕТАП ПЕРВИННОГО АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ																
Порядок дій		Критерії оцінювання та спосіб презентації*														
1.1. Категоріально-термінологічне довізначення проблеми, з якою звернулися до психолога (уточнення проблеми, її переформулювання з використанням базових психологічних категорій, понять та термінів)		Діалогічне формулювання проблеми з дотриманням принципу поваги до людини, яка звернулася за психологічною допомогою. Використання базових категорій, понять та термінів, необхідних для подальшої роботи з проблемою. Доступність переформульованої проблеми для сприймання людини, що звернулася за допомогою. <i>Опис роботи з проблемою у формі діалогу.</i>														
1.2. Формування реалістичних очікувань у людини, яка звернулася за допомогою, та визначення напрямків практичної роботи психолога		Виокремлення тих моментів у проблемі, які належать та не належать до компетенції психолога. Аргументованість вибору напрямку практичної роботи психолога (психодіагностична, консультаційна, корекційно-розвивальна, просвітницько-профілактична та інші види робіт). Конкретність очікувань від роботи психолога. <i>Опис меж компетенції психолога</i> <table><tr><td><i>Напрямок практичної роботи</i></td><td colspan="2"><i>Обґрунтування</i></td></tr><tr><td></td><td colspan="2"></td></tr></table> <i>Перелік очікуваних результатів від роботи психолога.</i>			<i>Напрямок практичної роботи</i>	<i>Обґрунтування</i>										
<i>Напрямок практичної роботи</i>	<i>Обґрунтування</i>															
ІІ. ПЛАНОВО-ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП																
2.1. Аналіз власного досвіду виконання подібних завдань при вивченні навчальних дисциплін та проходженні практик		Повнота переліку навчальних дисциплін, модулів та тем, завдань практик, де виконувалися аналогічні або близькі за змістом завдання. <table><tr><td><i>Дисципліна</i></td><td><i>Модуль</i></td><td><i>Тема</i></td><td><i>Зміст питань</i></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table> <table><tr><td><i>Назва практики</i></td><td><i>Зміст завдань</i></td></tr><tr><td></td><td></td></tr></table>			<i>Дисципліна</i>	<i>Модуль</i>	<i>Тема</i>	<i>Зміст питань</i>					<i>Назва практики</i>	<i>Зміст завдань</i>		
<i>Дисципліна</i>	<i>Модуль</i>	<i>Тема</i>	<i>Зміст питань</i>													
<i>Назва практики</i>	<i>Зміст завдань</i>															
2.2. Підбір і аналіз літератури та формулювання припущень про причини виникнення проблеми		Наявність всіх видів джерел (довідкова література, монографії, вузькоспеціалізовані статті). Використання електронних каталогів, Internet-ресурсів. Правильність бібліографічного опису.														

¹ Професійно-орієнтовані завдання з психології: навчальний посібник / [За ред. О.Л. Музики] / Олександр Леонідович Музика, Вікторія Валеріївна Горбунова, Інна Станіславівна Загурська, Віталій Олександрович Климчук та ін. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010 – 590 с.

* Усі матеріали представляйте у презентації, створеній у Power Point.

	<p>Зазначення основних тез, ідей з конкретних книг чи статей, що дозволяють глибше зрозуміти проблему.</p> <p>Обґрунтованість припущень щодо причин проблеми.</p> <table><tr><td>Бібліографічний опис джерела</td><td>Основні ідеї та тези, що стосуються проблеми</td></tr><tr><td></td><td></td></tr></table> <p>Опис припущень щодо причин виникнення проблеми.</p> <p>Пам'ятайте, що посилання виключно на підручники та конспекти лекцій свідчить про низький фаховий рівень психолога.</p>	Бібліографічний опис джерела	Основні ідеї та тези, що стосуються проблеми				
Бібліографічний опис джерела	Основні ідеї та тези, що стосуються проблеми						
<p>2.3. Консультація з фахівцями (в першу чергу це спеціалісти з окремих дотичних до психології галузей (соціологія, психіатрія, педіатрія, дефектологія, правознавство тощо), а також психологи – визнані авторитети в окремих аспектах вашої проблеми)</p>	<p>Аргументоване обґрунтування потреби у консультації фахівця.</p> <p>Визначення фахівців, до яких можна звернутися за консультацією.</p> <p>Повнота переліку та правильність питань для консультації.</p> <table><tr><td>Фахівець</td><td>Обґрунтування необхідності консультації</td><td>Перелік питань</td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table> <p>Пам'ятайте, що з учителями, шкільними психологами, працівниками установ та іншими поінформованими особами ви можете просто радитися або уточнювати окремі аспекти проблеми. Консультуватися можна лише з тими, чий професійні знання апіорі глибші за ваші.</p>	Фахівець	Обґрунтування необхідності консультації	Перелік питань			
Фахівець	Обґрунтування необхідності консультації	Перелік питань					
<p>2.4. Складання розгорнутого плану виконання завдання, підбір методів та аналіз ресурсів</p>	<p>Повнота плану, наявність всіх необхідних етапів.</p> <p>Відповідність методів задачам, що стоять перед психологом на кожному з етапів.</p> <p>Перелік необхідних матеріалів.</p> <table><tr><td>Етап роботи</td><td>Методи та процедури</td><td>Необхідні ресурси</td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>	Етап роботи	Методи та процедури	Необхідні ресурси			
Етап роботи	Методи та процедури	Необхідні ресурси					
<p>2.5. Передбачення проблемних моментів (нерозуміння клієнтом причин проблеми, орієнтація клієнта на швидкий результат, перекладання на психолога відповідальності за вирішення проблеми, провокативна поведінка клієнта (провокація агресії, подвійних стосунків, порушення закону тощо), інші проблемні моменти)</p>	<p>Відповідність виділених проблемних моментів специфіці завдання.</p> <p>Глибина аналізу можливих причин проблемних ситуацій.</p> <p>Продуманість варіантів уникнення проблемних моментів.</p> <table><tr><td>Проблемні моменти</td><td>Причини виникнення</td><td>Шляхи уникнення</td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table> <p>Пам'ятайте, що відсутність літератури (те, що ви її не знайшли) чи брак часу (те, що ви не змогли його спланувати) не є проблемними моментами, які стосуються ПОЗ. Професійне життя завжди багатше за навчання, а тому фраза на зразок «ми</p>	Проблемні моменти	Причини виникнення	Шляхи уникнення			
Проблемні моменти	Причини виникнення	Шляхи уникнення					

	такого не вчили» також є проблемним моментом, який ПОЗ не стосується.
2.6. Підготовка матеріалів, необхідних для виконання завдання (структура первинного інтерв'ю, бланки методик, стимульний матеріал, корекційна програма, програма тренінгу, робочі альбоми для ведучого та учасників тренінгу, інші матеріали)	Повнота та якість матеріалів, їх відповідність задачам, що стоять перед психологом. <i>Представлення матеріалів.</i>
III. ЕТАП ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ	
3.1. Збір емпіричних даних (діагностичне дослідження, експеримент, біографічне дослідження, психосемантичне дослідження, первинне діагностичне інтерв'ю, інші способи дослідження проблеми)	Правильність збору емпіричних даних з використанням обов'язкової методики. Обґрунтованість вибору додаткової методики (якщо такий вибір був). Якість структурування та презентації зібраних матеріалів. <i>Обґрунтування вибору додаткової методики (якщо такий був).</i> <i>Текстове, табличне, графічне представлення отриманих даних.</i>
3.2. Аналіз та інтерпретація отриманих даних	Правильність вибору методів якісного (класифікація, опис окремих випадків, схематизація, типологізація тощо) та кількісного аналізу (описові статистики, кореляційний аналіз, методи статистичного висновку, методи багатовимірної статистики). Відповідність емпіричних даних та зроблених висновків. Глибина та повнота аналізу та інтерпретації отриманих даних. <i>Аналіз та інтерпретація отриманих даних.</i>
3.3. Надання психологічної допомоги* (консультативна бесіда, психотерапевтична робота, тренінгове заняття, розвиваюче заняття, навчаючий експеримент, інші ситуації практичної роботи)	Правильність застосування психологічних технік та методик з дотриманням конкретних вимог, обґрунтованих та описаних їх авторами. Обґрунтованість вибору додаткових технік та методик (якщо такий вибір був). Дотримання принципів професійної етики. <i>Обґрунтування вибору додаткової техніки або процедури (якщо такий був).</i> <i>Опис процесу надання допомоги.</i>
IV. ЗВІТНО-ПІДСУМКОВИЙ ЕТАП	
4.1. Представлення результатів людині, яка звернулася із запитом (висновок за результатами дослідження, підсумкова консультативна бесіда, звіт за результатами)	Правильність та обґрунтованість висновків. Якість оформлення звіту, повідомлення, діагностичного висновку тощо. Узгодження очікувань (пункт 1.2.) і отриманих результатів.

* Пункт може бути пропущений з огляду на особливості завдання.

тренінгової роботи, виступ на батьківських зборах, перед виробничим колективом, інші варіанти представлення результатів)	<i>Діалогічне представлення результатів роботи замовнику чи клієнту з використанням табличних, графічних, відео матеріалів тощо.</i>
--	--

V. ЕТАП САМОАНАЛІЗУ, ГРУПОВОЇ РЕФЛЕКСІЇ ТА САМОРОЗВИТКУ

Навчально- професійні вміння	Складові навчально- професійних умінь (субуміння, дії та операції)	Самооцінка навчально- професійних умінь	Як референтні особи оцінили б мої вміння				Оцінка групи
			викладач	одногрупник		інша особа	
				+	–		
Проводити категоріально- термінологічне довизначення проблеми	володіння категоріально- термінологічним апаратом						
	мовленнєві та інтерпретаційні вміння						
	вміння вести діалог						
	спонукати клієнта до рефлексії						
	доступно пояснювати психологічні терміни						
	підтримувати зворотній зв'язок						
						
Формувати реалістичні очікування	аналізувати очікування клієнта на предмет реалістичності						
	вміння пояснити клієнту межі власної професійної компетенції						
	визначати здатність клієнта об'єктивно оцінювати свій стан						
	визначати міру участі клієнта у роботі над проблемою						
						
Визначати напрямки майбутньої практичної роботи	визначати власні можливості і вміння для вирішення проблеми						
	співвідносити клієнтський запит з напрямками практичної роботи						
	аналізувати ресурсні можливості клієнта						
Аналізувати власний досвід подібної роботи	актуалізовувати власний професійно важливий досвід						
	визначати дотичні до проблеми теми та модулі з вивчених дисциплін						
						
Підбирати та аналізувати літературу	працювати з електронними та паперовими каталогами						
	користуватися пошуковими Інтернет-системами						

	стисло виокремлювати головні ідеї з опрацьованих джерел						
	аналізувати проблему з точки зору теоретичних та прикладних аспектів						
	оцінювати джерела з точки зору їх наукової та прикладної цінності						
						
Формулювати припущення про причини виникнення проблеми	зіставляти опрацьований матеріал з проблемою клієнта						
	зіставляти ймовірні причини проблеми з конкретною ситуацією						
	вибирати найімовірніші причини виникнення проблеми						
						
Планувати та проводити консультації з фахівцями	визначати коло питань, вирішення яких потребує вузькоспеціалізованих знань						
	визначати коло фахівців, які можуть надати потрібну консультацію						
	встановлювати та підтримувати професійні контакти з фахівцями						
						
Складати розгорнутий план виконання завдання	визначати етапність роботи та логічну послідовність її виконання						
	формулювати завдання та підзавдання на кожному з етапів роботи						
	прогнозувати результат кожного з етапів роботи						
	вносити корективи (при потребі) в робочі гіпотези						
Підбирати методи та аналізувати ресурси	обирати методи, які можуть бути використані для виконання завдання						
	оцінювати власну готовність використовувати обрані методи						
	конструювати комплексну методику на основі обраних методів, вправ, технік..						
	дотримуватись авторських прав						
Передбачати проблемні моменти	відносити запит клієнта до певного класу проблем						
	розрізняти текст і підтекст клієнтського запиту						

	реалістично оцінювати поточну ситуацію професійної взаємодії						
	прогнозувати і попереджувати розвиток конфліктних стосунків						
	створювати реалістичний психологічний портрет клієнта						
						
Готувати необхідні матеріали	використовувати ПК для підготовки стимульних та аналітичних матеріалів						
	користуватися заздалегідь підготовленими базами психологічних методик						
	перевіряти матеріали за критеріями грамотності та естетичності						
						
Збирати емпіричні дані	створювати робочу атмосферу						
	організовувати взаємодію з клієнтом відповідно до ситуації збору даних						
	давати чіткі інструкції						
	використовувати відповідні способи фіксації даних (протоколи, відеозаписи..)						
	систематизувати емпіричні дані						
Аналізувати та інтерпретувати отримані дані						
	використовувати кількісні методи аналізу даних						
	користуватися комп'ютерними статистичними програмами						
	робити якісний аналіз отриманих даних (типологізація, психологічна казуїстика)						
	тлумачити отримані дані, застосовуючи методи інтерпретації						
	робити психологічні прогнози						
Надавати психологічну допомогу						
	визначати мету психологічної допомоги та зіставляти її з очікуваннями клієнта						
	спонукати клієнта до використання особистісних ресурсів						
	володіти обов'язковим мінімальним набором психологічних вправ та технік						
	використовувати апробовані техніки надання психологічної допомоги						
Представляти						
	представляти результати						

результати роботи	дослідження за допомогою Power Point, Excel тощо						
	оцінювати рівень розуміння клієнтом інформації						
	коректно повідомляти результати роботи						
	наголошувати на важливій для розв'язання проблеми інформації						
	порівнювати та узгоджувати результати роботи з очікуваннями						
	розробляти з клієнтом програму подальших дій, в тому числі й з саморозвитку						
						

Підсумкова рефлексія позитивних моментів (подумайте та напишіть, що саме вдалося зробити, чого досягти, від чого отримати професійне задоволення)

Програма саморозвитку (позначте (обведіть кружечком) ті дії, операції, які б ви хотіли удосконалити, та особистісні якості, які б ви хотіли розвинути; виберіть та максимально конкретизуйте три з них і побудуйте програму саморозвитку з термінами та критеріями самоконтролю).

Складові навчально-професійних умінь та професійно важливі якості, які потрібно було б розвинути	В чому полягали труднощі	План заходів для саморозвитку	Терміни	Критерії самоконтролю

МОДУЛЬ 1. ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ОСОБИСТОСТІ З ЦИФРОВИМИ ІНФОРМАЦІЙНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ

Назви змістових модулів і тем	денна форма					
	Всього годин	кількість годин				
		лекції	практичні	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
Модуль І. Особливості взаємодії особистості з цифровими інформаційними технологіями						
Виникнення та використання інформаційних технологій	10		2		8	
Особливості взаємодії особистості з цифровими інформаційними технологіями	8	2			6	
Методи проведення соціологічних досліджень. Методологічні принципи проведення соціологічних досліджень	12	2	2		8	
Разом за Модуль № 1	30	4	4		22	

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

Лекція №1.

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ОСОБИСТОСТІ З ЦИФРОВИМИ ІНФОРМАЦІЙНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ

1. Інформаційне суспільство та його особливості
2. Соціальна віртуалізація особистості
3. Взаємодія особистості з технічними системами
4. Можливості використання комп'ютера для вирішення сучасних завдань
5. Хмарні технології та їх використання у соціології

Лекція №2.

МЕТОДИ ПРОВЕДЕННЯ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ПРОВЕДЕННЯ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1. Основні методи емпіричних досліджень
2. Методологічні принципи проведення соціологічних досліджень
3. Стратегії соціологічних досліджень
4. Деонтологічний аналіз соціологічних досліджень
5. Використання методу опитування у соціологічних дослідженнях

Питання для обговорення

- З якою метою пересічна людина використовує інформаційні технології?
- Які види цифрових інформаційних технологій ви знаєте і які використовуєте?
- Що спричинило появу цифрової інформаційної мережі Internet?
- Як можна використовувати соціальні мережі з метою соціологічного дослідження?
- Яку цільову аудиторію ви можете знайти у мережі Internet?
- Які основні методи використовують у соціології?

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Практичне заняття № 1

ВИНИКНЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Питання для обговорення

1. Виникнення ЕОМ та їх використання у соціологічних дослідженнях.
2. Мережа Internet та еволюція її використання різних галузях суспільства
3. Поняття про «хмарні технології»
4. Соціологія соціальних мереж
5. Використання інформаційних технологій для пошуку інформації (електронні бібліотеки, пошукові мережі)

Практичне завдання. Проаналізувати наукові профілі викладачів соціально-психологічного факультету в електронній бібліотеці ЖДУ імені Івана Франка, наукометричній системі Google Scholar. Визначити наукову тематику та основні показники наукового цитування.

Основні поняття: інформаційне суспільство, інформаційні мережі, комп'ютер, електронна мережа.

Реферати

1. Перші обчислювальні машини та механічні алгоритми.
2. Виникнення мережі Internet
3. Виникнення соціальних мереж

Практичне заняття № 2

МЕТОДИ ПРОВЕДЕННЯ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ПРОВЕДЕННЯ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Питання для обговорення

1. Методологія соціологічних досліджень.
2. Методи соціологічного дослідження
3. Методи якісного та кількісного аналізу соціологічного дослідження
4. Опитування як метод соціологічного дослідження
5. Статистичні методи контролю надійності результатів дослідження
6. Принципи формування вибірки соціологічного дослідження

Практичне завдання.

Опрацювати статті та матеріали першоджерел:

Морено Я. Социометрия: Экспериментальный метод и наука об обществе /Пер. с англ. А. Боровиков. - М.; Академический проект, 2004. – 320 с.

Реферати

1. Деонтологія професійної діяльності.
2. Проблеми ідеалу у професійному самовизначенні.
3. Проблеми самотності і невизнання у творчій праці.
4. організація професійної діяльності осіб з інвалідністю
5. Нормативно-правова регуляція професійної діяльності в Україні.

Практичне завдання. Сконструювати опитувальник, який буде досліджувати рівень включеності першокурсників соціально-психологічного факультету у громадську активність факультету.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Волков Ю. Г. Социология: Лекции и задачи. - М.: Гардарики, 2003. – 316 с.
2. Болотіна Є. В., Мішура В. Б. Соціологія: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 128 с.

3. Власова М. Л. Социологические методы в маркетинговых исследованиях. – М.: ГУ ВШЭ, 2006. – 710 с.
4. Гараджа В. И. Социология религии: Учеб. пособ. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 348 с.
5. Крамер Д. Математическая обработка данных в социальных науках. Современные методы. – М.: Академия, 2007. – 288 с.
6. Лапин Н. И. Эмпирическая социология в Западной Европе: Учеб. пособ. – М.: ГУ ВШЭ, 2004. – 383 с.

МОДУЛЬ 2. ВИКОРИСТАННЯ ЦІТ В СОЦІОЛОГІЇ

Назви змістових модулів і тем	денна форма					
	Всього годин	кількість годин				
		лекції	практичні	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
Модуль II. Використання ЦІТ в соціології						
Напрямки використання ЦІТ в соціології	6	2			4	
Інформаційні технології в прикладній соціології	12		2	4	6	
Використання соціальних мереж у соціологічному дослідженні	6		2		4	
Технологія проведення телефонного опитування	6		2		4	
Разом за Модуль № 2	30	2	6	4	18	

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

Лекція № 1 НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ЦІТ В СОЦІОЛОГІЇ

1. Цифрові інформаційні технології у сучасному світі: поява, еволюція та межі застосування
2. Цілі використання ЦІТ в соціології.
3. Сфери застосування ЦІТ в соціології.
4. Використання ЦІТ для збору соціологічної інформації

Питання для обговорення

- Які «хмарні» технології ви використовуєте у повсякденному житті?
- Які види статистичних розрахунків можна виконати за допомогою комп'ютерних програм?
- Чи можуть ЦІТ допомогти виконати якісний аналіз соціологічного дослідження?
- Які подальші шляхи удосконалення ЦІТ?
- У яких ситуаціях соціолог не може виконати поставлене виробниче завдання за допомогою ЦІТ?
- Чи можна повністю покладатися на цифрові інформаційні технології у процесі вирішення виробничих завдань?

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Практичне заняття № 1 ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРИКЛАДНІЙ СОЦІОЛОГІЇ

Питання для обговорення

1. ЦІТ для налагодження комунікації
2. ЦІТ для збору емпіричних даних
3. ЦІТ для проведення математичних розрахунків.
4. ЦІТ для презентації результатів соціологічного дослідження

Опрацювати статті та матеріали першоджерел:

Ядов В.А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности. – М: Добросвет, 2001
<http://www.socd.univ.kiev.ua/PUBLICAT/SOC/YADOV/strat2.htm>

Практичне завдання. Сформулювати перелік програм та додатків (у тому числі хмарних сервісів) для проведення основних етапів соціологічного дослідження. Описати їх функціональні можливості та умови використання.

Реферати

1. Методи збору емпіричного матеріалу в соціологічних дослідженнях.

2. Проведення електронного опитування в соціальних мережах

Практичне заняття № 2

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У СОЦІОЛОГІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ

Питання для обговорення

1. Основні види цифрових соціальних мереж (представлення респондентів)
2. Технологія проведення опитування в соціальній мережі
3. Особливості проведення опитування в соціальній мережі Facebook.
4. Контроль статистичної надійності під час проведення опитування в соціальній мережі

Опрацювати статті та матеріали першоджерел:

Давиденко В.А. Моделирование социальных сетей / В.А. Давиденко, Г.Ф. Ромашкина, С.Н. Чуканов – *Електронний ресурс* – <http://www.tmnlib.ru/DbFileHandler.axd?214>

Практичне завдання. Сконструювати опитувальник в соціальній мережі на обрану вами тему (5-6 питань різного типу).

Реферати

1. Історія створення перших цифрових соціальних мереж.
2. Поняття соціальна мережа в гуманітарній парадигмі

Практичне заняття № 2

ТЕХНОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ ТЕЛЕФОННОГО ОПИТУВАННЯ

1. Історія виникнення та використання телефонного опитування в соціологічній практиці
2. Способи фіксації емпіричного матеріалу в телефонному опитуванні
3. Етичні принципи взаємодії з респондентами під час соціологічного опитування
4. Психологічні бар'єри під час налагодження контакту з респондентами та психологічні якості інтерв'юера.

Опрацювати статті та матеріали першоджерел:

Давыдов А.А. Компьютерные технологии для социологии (обзор зарубежного опыта) // *Социологические исследования*. – 2005. . – № 1. . – С. 131-138.

Практичне заняття. Продемонструвати телефонну розмову з респондентом (робота в парі) на обрану у попередньому семінарі тему, використовуючи питання опитувальника.

Реферати

1. Альтернативні способи проведення дистанційного голосового опитування.

2. Мовні та смислові бар'єри під час проведення телефонного опитування

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Лабораторні заняття № 1-2

Знайомство з електронною системою QUALTRICS

1. Реєстрація у системі
2. Створення першого проекту та ознайомлення з умовами використання
3. Типи питань
4. Публікація опитувальника
5. Типи звітності опитувальника
6. Методи контролю надійності отриманих даних
7. Робота з опитувальником на різних пристроях (ПК, планшет, мобільні засоби)
8. Візуалізація результатів дослідження

Знайомство з електронною системою GOOGLE FORMS

1. Реєстрація у системі Google
2. Знайомство з сервісами Google
3. Які переваги має пошукова система Google
4. Створення електронного опитувальника в таблицях Google
5. Типи питань в електронній системі Google
6. Переваги і недоліки (порівняно з QUALTRICS) використання електронних таблиць Google

Завдання сформулювати тему дослідження та створити на його основі електронний опитувальник. Поширити опитувальник усіма можливими каналами, які доступні для цільової аудиторії. Створити паперовий варіант опитувальника в середовищі MS Word.

МОДУЛЬ 3. РОЗРОБКА СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Назви змістових модулів і тем	денна форма					
	Всього годин	кількість годин				
		лекції	практичні	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
Модуль 3. Розробка соціологічного дослідження						
Структура соціологічного дослідження	4	2			2	
Планування та проведення соціологічного досліджень	18		2	8	8	
Презентація результатів соціологічного дослідження	8			2	6	
Разом за модулем № 3	30	2	2	10	16	

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

Лекція № 1 СТРУКТУРА СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Формування теми та завдань соціологічного дослідження
2. Пошук методів дослідження (розробка опитувальника)
3. Вибірка дослідження та критерії її формування
4. Деонтологічний аналіз соціологічного дослідження
5. Стратегії соціологічного дослідження
6. Особливості проведення маркетингових досліджень
7. Дослідження політичних процесів

Питання для обговорення

- Що таке предмет та об’єкт дослідження?
- Які методи соціологічного дослідження використовуються найчастіше?
- Які етичні принципи мають бути враховані у процесі соціологічного дослідження?
- Чи може соціолог проводити експериментальні дослідження? У чому суть соціологічного експерименту?
- Які основні завдання маркетингового дослідження?
- Які проблеми можуть виникнути у соціолога під час дослідження політичних процесів (проведення соціологічних досліджень виборчого процесу)?

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Практичне заняття № 1 ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕНЬ

Питання для обговорення

1. Найбільш пріоритетні напрямки соціологічних досліджень
2. Аналіз роботи українських соціологічних агентств
3. Етапи проведення соціологічного дослідження.
4. Стратегії соціологічних досліджень
5. Методи соціологічних досліджень

Опрацювати статті та матеріали першоджерел:

Вербець В.В. *Методологія та методика соціологічних досліджень: Навчально-методичний посібник.* – Друге вид. доп. І перероб. – Рівне : РДГУ: Інститут соціальних досліджень, 2006. – 167 с. (<http://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/376>)

Практичне завдання. Визначити актуальність власного дослідження та провести його методологічний аналіз. Встановити об’єкт-предметні зв’язки. Визначити мету та завдання дослідження.

Реферати

1. Демографічні дослідження.
2. Правова регуляція роботи соціолога.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Лабораторні заняття № 1-4

Питання для обговорення

1. Структура соціологічного дослідження
2. Ресурси для проведення соціологічного дослідження
3. Робота соціолога в міжгалузевій команді

Практичне завдання. Виконання 1-3 етапів професійно-орієнтованого завдання

ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНІ ЗАВДАННЯ ДО МОДУЛЮ

Клієнтський запит.

Звернення до соціолога директора центру соціально-психологічних досліджень Житомирського державного університету імені Івана Франка: «У межах міжнародного українсько-італійського проекту «Протидії торгівлі людьми в Україні та Молдові» ми плануємо виготовлення інформаційної продукції, яка б допомогла молоді нашого регіону зважено ставитись до вибору професії за кордоном. Ми б хотіли знати, на що орієнтуються молоді спеціалісти під час вибору місця працевлаштування, і що їх змушує шукати роботу за кордоном».

Обов'язкова програма виконання завдання.

1. *Зробіть теоретико-методологічний аналіз проблеми дослідження мотивації трудової зайнятості населення.*
2. *Розробіть опитувальник дослідження мотивації трудової еміграції.*
3. *На основі виокремлених соціальних маркерів визначте «групу ризику», яка найменш обізнана у специфіці трудової зайнятості за кордоном.*
4. *Отримані вами результати представте у вигляді консультаційної бесіди з керівником центру соціально-психологічних досліджень.*

Клієнтський запит.

Звернення до соціолога приватного підприємця: «Ми випустили на ринок нові пральні машини. Для презентації товару на ринку та збільшення об'ємів продажу ми замовили у консалтинговій компанії рекламний проект. Нещодавно отримали перший звіт пілотажного дослідження ринку, який свідчить про суттєве зростання попиту на нові пральні машини. З іншого боку – реклама, яку ми замовили, коштує недешево, можна було б використати дешевші проекти. Нам цікаво, чи тільки реклама сприяла швидкому просуванню товару на ринку, та чи були інші фактори, про які ми не знаємо».

Обов'язкова програма виконання завдання.

1. *Зробіть теоретико-методологічний аналіз впливу реклами на споживача.*
2. *Розробіть опитувальник дослідження суспільної думки про товар та рекламу, яка його презентує.*
3. *Визначте наскільки дієвою є реклама на споживацьку активність населення.*

4. *Отримані вами результати представте у вигляді консультаційної бесіди з керівником підприємства.*

Клієнтський запит.

Звернення до соціолога приватного підприємця: «Ми вирішили змінити імідж кандидата на пост президента Молдови. Проте, ми хочемо визначити, яким чином він вплине на його рейтинг та підтримку електорату.

Обов’язкова програма виконання завдання.

1. *Зробіть теоретико-методологічний аналіз впливу інформації на зміну суспільної думки.*
2. *Розробіть опитувальник дослідження впливу інформації на суспільну думку електорату.*
3. *Визначте, яким чином вплине імідж на підтримку кандидата на пост президента.*
4. *Отримані вами результати представте у вигляді консультаційної бесіди з клієнтом.*

Клієнтський запит.

До соціолога звернувся керівник компанії: «Ми довго займаємося благодійністю, проте у нас виникло враження, що наша компанія не виглядає «благодійною» в очах наших клієнтів. Яких заходів ви порадите нам вжити, щоб змінити думку населення про нас».

Обов’язкова програма виконання завдання.

1. *Зробіть теоретико-методологічний аналіз впливу інформації на зміну суспільної думки.*
2. *Розробіть опитувальник дослідження впливу інформації на суспільну думку людей.*
3. *Визначте, які заходи потрібно вжити для зміни суспільної думки клієнтів компанії.*
4. *Отримані вами результати представте у вигляді консультаційної бесіди з клієнтом.*

Клієнтський запит.

Звернення до соціолога шкільного вчителя: «Нещодавно до нашої школи перевели одного учня з м. Івано-Франківськ. На перших класних зборах одних з батьків обізвав його «бандерівцем». З тих пір усі учні класу цькують його, а він натомість, – ізолюється від усіх. Чи не могли б ви визначити, які уявлення вкладають діти у слово «бандерівець», і яка категорія людей репрезентує його у суспільстві».

Обов’язкова програма виконання завдання.

1. *Зробіть теоретико-методологічний аналіз проблеми дослідження групового цькування.*
2. *Розробіть опитувальник дослідження уявлень людей про поняття «бандерівець» та виявлення маркерів соціального портрету категорій людей, які йому підлягають.*
3. *Зробіть семантичний аналіз категорій, які є смисловою основою поняття «бандерівець».*
4. *Отримані вами результати представте у вигляді консультаційної бесіди з шкільним вчителем.*

Презентація 4 етапу професійно-орієнтованого завдання

БАЗОВІ МЕТОДИ ДО МОДУЛЮ

Повна назва та автор	Вихідне джерело	Джерела з описом та прикладами застосування
<p>Метод «анкетування»</p> <p>(структура за Б.С. Волковим, Н.В. Волковою та А.В. Губановим)</p>	<p>Волков Б.С. Методология и методы психологического исследования / Борис Степанович Волков, Нина Вячеславовна Волкова, Андрей Валентинович Губанов. – М. : Академический проект, 2005. – 351с.</p>	<p>Ноэль Э. Массовые опросы: Введение в методику демократии / Элизабет Ноэль-Нойман: Пер. с нем. / Под общ. ред. Н.С. Мансурова. – М.: Прогресс, 1978. – 380 с.</p> <p>Викентьев И.Л. Приемы рекламы и public relations: Ч. 1. / Игорь Леонардович Викентьев – СПб.: ТОО «ТРИЗ-ШАНС», 1998. – 238 с.</p> <p>Ярема Н.Ю. Професійне самовизначення як етап професійної соціалізації особистості // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С.Д.Максименка. Т.Х, част. 2. – К., 2008 – С.519-523.</p> <p>Гнибіденко І.Ф. Ринок освітніх послуг і ринок праці: взаємодія і вплив на професійне навчання та профорієнтацію населення України / І.Ф. Гнибіденко // Ринок праці та зайнятість населення. – К., 2008. – №.3. – С.14-27.</p>

Історія виникнення. Анкетування – метод збору інформації за допомогою стандартизованого опитування досліджуваних. Перші згадки про проведення опитувань належать до часів Древнього Риму та Середньовіччя. Зазвичай, вони пов'язувалися із дослідженнями кількості населення, здатного носити зброю та сплачувати податки. Масові випадки використання опитування як наукового методу здобуття інформації припадає на кінець XIX ст. Саме в цей період відбуваються

масові переписи населення, ведеться облік урожаїв, худоби, землі, засобів виробництва, збирається статистична інформація тощо. Першим, хто використав метод анкетування у психологічних дослідженнях, був англійський філософ Френсіс Гальтон, який у своєму дослідженні впливу спадковості і середовища на рівень інтелектуальних досягнень за допомогою анкети опитав більшість британських учених.

У 30-х роках ХХ ст. опитування активно використовується у соціологічних дослідженнях. Особливо це стосується сфери політики, де за допомогою результатів соціологічних опитувань намагалися передбачити або статистично обґрунтувати результати президентських виборів. Наприклад, у 1936 році результати «чесності» вибору американським народом президента Ф. Різвельта перевірялися за допомогою соціологічного дослідження. Анкетування, як різновид методу опитування, на сьогоднішній має можливість використання потужного технічного потенціалу (особливо з появою Інтернет) що робить можливим його використання у різних галузях: прогноз політичних виборів, у маркетингових дослідженнях, вивчення громадської думки тощо. У 50-х роках Пол Пері розробляє першу систему електоральних прогнозів. Його 45 річна робота у цій галузі дала можливість для розвитку електоральної системи вивчення громадської думки під час виборів думки. Батько регіональних досліджень Джон Белден (*Joseph Belden*) надав розвитку ідеям Пола Пері. Наукова розробка Д. Белдена «*The Student Opinion Surveys of America*» було системою студентських референдумів, що базувалися на наукових принципах формування вибірки. Опитування планувалися й організовувалися так, щоб вивчати думку студентів. Результати статистичної обробки результатів анкетування 3,5-4 тисячі студентів репрезентували погляди півтора мільйона студентів країни. Якість вибірки контролювалося на основі даних статистики: враховувалися не тільки вік і кількість років навчання в університеті, але, при необхідності, і дані про батьківщину, релігійну приналежність й інші соціальні маркери. Джозеф Ваксберг - теоретик сучасного телефонного опитування. Ним було запропоновано безліч прийомів по вдосконалюванню планування й проведення вибірових опитувань. Він був засновником технології подвійного моніторингу, на якій базується ряд найважливіших державних програм США й у даних яких уже багато десятиліть зацікавлені політики найвищого рівня й дослідники різних соціально-економічних процесів. Проект «Дослідження сучасного стану населення» (*Current Population Survey*) існує понад напівстоліття й включає щомісячне обстеження понад 50000 родин.

Сфера застосування. Завдяки простоті структури метод не передбачає спеціальної підготовки спеціаліста, а тому використовується у багатьох гуманітарних науках як основний метод дослідження громадської думки (соціологія, політологія) так як і допоміжний (психологія, PR, культурологія)². Метод дає можливість вивчати громадську думку населення шляхом вивчення реакцій населення на стимульні питання опитувальника. Особливості ставлення населення до проблем, порушених у дослідженні фіксують за допомогою відповідей досліджуваного, які варіюють у чітко заданому діапазоні. Метод може використовуватися як допоміжний у ряді психологічних досліджень, наприклад у експериментальних, або дослідженнях, пов'язаних з профвідбором тощо.

Опис методики. Анкета – це об'єднана єдиною дослідницькою метою система питань, яка спрямована на виявлення кількісно-якісних характеристик предмета аналізу психіки людини.

² Мається на увазі можливість використання методу фахівцями, які мають базову психологічну освіту. Використання у професійній діяльності психолога, наприклад, таких методів як «CAT», «TAT», «П'яти Роршаха» у Європейських країнах, передбачає додаткову сертифікацію спеціаліста (ліцензія на право використання), яка видається після спеціального навчання та складання іспиту.

Виділяють такі різновиди анкетного опитування:

- **анкетування індивідуальне** – вид анкетування, що не передбачає спільності місця та часу у заповненні анкети всією сукупністю респондентів;
- **анкетування групове** – вид анкетування, котрий передбачає одночасне заповнення анкети групою людей, зібраною в одному приміщенні;
- **поштове анкетування** – вид анкетування, який передбачає розповсюдження анкети поштою та очікування її повернення після заповнення респондентом;
- **«газетне» анкетування** (в ЗМІ) – вид анкетування, що адресується специфічному контингенту: читачам газети, слухачам радіо, телеглядачам;
- **експертне анкетування** – вид вивчення компетентної думки фахівців з проблеми, що є предметом вивчення.

Усі питання анкети можна класифікувати:

За змістом:

- питання про факти свідомості (очікування, ставлення, особиста думка);
- питання про факти поведінки (вчинки, дії, результати діяльності);
- питання про особистість (стать, вік, освіта).

За функціями:

- основні питання;
- неосновні питання:
 - питання-фільтри (на виявлення інтересу досліджуваного);
 - контрольні питання (перевірка щирості досліджуваного).

За формою:

- відкриті питання;
- закриті питання:
 - альтернативні питання (один із варіантів відповіді);
 - неальтернативні питання (декілька варіантів відповіді);
- прямі питання (у питання включене те, що цікавить досліджуваного безпосередньо);
- непрямі питання (у питання включена уявна ситуація, відповідь з позиції когось).

Анкетне дослідження передбачає вибір одного (чи декількох) запропонованих варіантів відповіді. У питаннях анкети можуть використовуватися різні шкали відповідей. Наприклад, вербальні шкали типу: «Так», «Завжди», «Ніколи»; відповідь у вигляді числової оцінки, типу «1», «-1», «5». Деякі шкали відповідей можуть містити малюнки. Можливо використовувати напівпроективні анкети у яких досліджуваним пропонується позначити свою відповідь характерною позначкою, наприклад, зазначити на соціограмі свій соціальний статус. Відповіді можна групувати за принципом зростання чи спадання, особливо коли шкали відповідей біполярні і передбачають один варіант відповіді (відповідь, яка заперечує усі інші варіанти, або виключає їх).

Структура анкети за Б.С. Волковим, Н.В. Волковою та А.В. Губановим.

Головним компонентом анкети є не саме питання, а їх структурне поєднання, яке відповідає загальному задуму дослідження та орієнтоване на рівень культурного розвитку вибірки.

У вступі зазначається тема, робиться виклад основної мети дослідження, узгоджуються права конфіденційності. Зазначається чітка інструкція досліджуваному. На початку анкети питання повинні бути простими за змістом. Їхня мета – сформулювати у досліджуваного установку на співробітництво, зацікавити його. Питання, які складають прикладну цінність для досліджуваного, розміщують у середині анкети. Основні вимоги до питань: вини повинні відповідати меті дослідження, бути сформульованими чітко і ясно, повинні сприйматися однаково усіма учасниками дослідження, бути актуальними для досліджуваного (його інтересам, потребам, діяльності), грамотно оформленими та без орфографічних помилок. Питання не повинні викликати неоднозначних асоціацій та пропонувати робити вибір між рівнозначними чи несумірними поняттями. Питання не повинні містити очікувань дослідника від результатів досліджень. Основна вимога – **питань не повинно бути занадто багато**. У кінці анкети можуть розміщувати питання про біографічні данні досліджуваного: вік, стать, освіта.

Приклади анкети, розробленої Центром соціально-психологічних досліджень Житомирського державного університету імені Івана Франка, у межах міжнародного проекту «Протидія торгівлі неповнолітніми в Україні та Молдові» (розробник О.О.Музика)

АНКЕТА

ІНСТРУКЦІЯ. Ви берете участь у дослідженні, яке проводить Центр соціально-психологічних досліджень Житомирського державного університету імені Івана Франка в рамках міжнародного проекту по запобіганню торгівлі неповнолітніми. Отримані від Вас дані будуть узагальнені і представлені без вказівок на імена респондентів чи постраждалих. Будьте максимально уважними і відвертими. Дякуємо за участь в проекті.

1. Чи чули Ви про торгівлю людьми в Україні чи українцями за кордоном? (позначте відповідь)

так ☐ ні ☐

2. Звідки ви отримуєте інформацію про це?

- ☐ з кінофільмів
- ☐ із засобів масової інформації
- ☐ від шкільних учителів, соціальних педагогів
- ☐ з університетських навчальних курсів
- ☐ з чуток
- ☐ постраждали від торгівлі людьми є серед моїх знайомих
- ☐ інші джерела (вказіть які)

3. Чи чули ви про дітей і неповнолітніх як предмет торгівлі?

так ☐ ні ☐

4. У кількох словах опишіть, як Ви розумієте зміст поняття «торгівля неповнолітніми»?

5. З якою метою, на Вашу думку, здійснюється торгівля неповнолітніми?

6. Чи є серед Ваших знайомих постраждалі від торгівлі людьми?

так ☐ ні ☐

Якщо так, опишіть ситуацію

7. Чи знаєте Ви до кого конкретно можна звернутися за допомогою постраждалим від торгівлі неповнолітніми? Якщо так, то напишіть до яких саме організацій, служб, відділів, фахівців тощо потрібно звернутися.

8. В кількох словах змалюйте психологічний портрет дитини, яка входить до групи ризику з точки зору торгівлі неповнолітніми?

9. Чи існує в Україні кримінальна відповідальність за торгівлю неповнолітніми? Назвіть конкретні закони

Дякуємо за участь в проекті

Особливості інтерпретації. Обробка отриманих результатів дослідження проводиться за допомогою методів математичної статистики. Можна, наприклад, використовувати методи параметричної статистики (середнє арифметичне, мода, частотний розподіл). Аналізуються відповіді респондентів відповідно до соціально-демографічного розподілу (якщо це входить у завдання дослідження). Анкети, які містять відкриті питання, можна обробити за допомогою контент-аналізу, згрупувавши відповіді у певні класи, розряди тощо.

Діагностичні можливості та обмеження. Діагностичні можливості анкетування, як емпіричного методу вивчення громадської думки, полягає у можливості досліджувати велику кількість респондентів за короткий проміжок часу, витрачаючи при цьому мінімум зусиль та матеріально-технічних ресурсів. Анкетування дає можливість вивчати різні аспекти життєдіяльності людей, починаючи від ставлення до явища, до намірів та вчинків. Анкетування не можна використовувати, якщо вибірка не відповідає вимогам репрезентативності та не представляє генеральної сукупності. Результати анкетування не можна переносити на генеральну сукупність у випадку порушень процедури дослідження (незрозумілості питань, часового розриву серій дослідження, суперечливості інструкції).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗВІТУ ЗА ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ

96-100 балів	<ul style="list-style-type: none"> • Практичне завдання зроблене правильно, самостійно і відповідно до вимог. • При виконанні практичного завдання студент виявив творчий оригінальний підхід, ґрунтовність знань. • У психодіагностичних дослідженнях наявний бланк відповідей, заповнений власноруч досліджуваним або дослідником. • Кількісна обробка результатів виконана правильно і за усіма показниками. • Зроблено якісний аналіз усіх показників. Аналіз детальний та послідовний. • Зроблено інтерпретацію отриманих результатів. Інтерпретація містить узагальнену характеристику досліджуваного явища, описуються можливі причини такого результату, зазначаються типологічні особливості досліджуваних. • Є рекомендації щодо проведення консультативної, корекційної або розвивально-відновлювальної роботи. Наведено приклади конкретних технік або завдань, які можуть бути використані. • Звіт написаний стилістично та граматично правильно з використанням професійних термінів. • Звіт оформлений відповідно до вимог. • Звіт здано на лабораторному занятті.
91-95 балів	<ul style="list-style-type: none"> • Практичне завдання зроблене правильно, самостійно і відповідно до вимог. • При виконанні практичного завдання студент виявив творчий ґрунтовність знань. • У психодіагностичних дослідженнях наявний бланк відповідей, заповнений власноруч досліджуваним або дослідником. • Кількісна обробка результатів виконана правильно і за усіма показниками. • Зроблено якісний аналіз усіх показників. Аналіз детальний та послідовний. • Зроблено інтерпретацію результатів. Інтерпретація містить узагальнену характеристику досліджуваного явища, описуються можливі причини такого результату, зазначаються типологічні особливості. • Є рекомендації щодо проведення консультативної, корекційної або розвивально-відновлювальної роботи. Рекомендації конкретизовані відносно одержаних результатів. • Звіт написаний стилістично та граматично правильно з використанням професійних термінів. • Звіт оформлений відповідно до вимог. • Звіт здано на лабораторному занятті.
85-90 балів	<ul style="list-style-type: none"> • Практичне завдання зроблене правильно, відповідно до вимог. • При виконанні практичного завдання студент виявив знання, що

	<p>вказують на його достатню обізнаність з темою.</p> <ul style="list-style-type: none"> • У психодіагностичних дослідженнях наявний бланк відповідей, заповнений власноруч досліджуваним або дослідником. • Кількісна обробка результатів виконана правильно і за усіма показниками. • Зроблено якісний аналіз усіх показників. • Зроблено інтерпретацію результатів. Інтерпретація містить узагальнену характеристику досліджуваного явища, зазначаються типологічні особливості. • Є рекомендації щодо проведення консультативної, корекційної або розвивально-відновлювальної роботи. • Звіт написаний стилістично та граматично правильно з використанням професійних термінів. • Звіт оформлений відповідно до вимог. • Звіт здано на лабораторному занятті.
75-84 бали	<ul style="list-style-type: none"> • Практичне завдання зроблене відповідно до вимог з незначними помилками, які студент здатен самостійно виправити. • При виконанні практичного завдання студент виявив достатній рівень знань. • У психодіагностичних дослідженнях наявний бланк відповідей, заповнений власноруч досліджуваним або дослідником. • Кількісна обробка результатів виконана правильно та за усіма показниками. • Зроблено якісний аналіз усіх показників. • Зроблено інтерпретацію результатів. Інтерпретація містить узагальнену характеристику досліджуваного явища, зазначаються типологічні особливості. • Є рекомендації щодо проведення консультативної або корекційної роботи. • У звіті є незначні стилістичні та граматичні помилки, використано професійні терміни. • Звіт оформлений відповідно до вимог. • Звіт здано на лабораторному занятті.
71-74 бали	<ul style="list-style-type: none"> • Практичне завдання зроблене відповідно до вимог, наявні помилки істотно не вплинули на результати. • При виконанні практичного завдання студент виявив дискретні знання з теми. • У психодіагностичних дослідженнях наявний бланк відповідей, заповнений власноруч досліджуваним або дослідником. • Кількісна обробка результатів виконана правильно і за усіма показниками. • Якісний аналіз показників поверховий. • Зроблено інтерпретацію результатів. Інтерпретація містить узагальнену характеристику досліджуваного явища. • Є загальні рекомендації щодо проведення консультативної, корекційної або розвивально-відновлювальної роботи. • У звіті є незначні стилістичні та граматичні помилки. • Звіт оформлений відповідно до вимог. • Звіт здано на лабораторному занятті.

61-70 балів	<ul style="list-style-type: none"> • Практичне завдання зроблене з незначними помилками. • При виконанні практичного завдання студент виявив рівень знань, достатній для виконання практичного завдання. • У психодіагностичних дослідженнях наявний бланк відповідей, заповнений власноруч досліджуваним або дослідником. • Кількісна обробка результатів виконана правильно і за усіма показниками. • Якісний аналіз показників поверховий. • Зроблено інтерпретацію результатів, яка є повторенням якісного аналізу. • У звіті є незначні стилістичні та граматичні помилки. • Звіт оформлений відповідно до вимог. • Звіт здано на лабораторному занятті.
0-60 балів	Наявні істотні помилки у виконанні практичного завдання.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПМР ТА ЗАЛІКОВОЇ РОБОТИ

Вид завдання	Оцінка	Вимоги до знань та умінь студентів
Тестове	4 бали	Правильна відповідь на тестове завдання.
	0 балів	Неправильна відповідь на тестове завдання.
<i>Максимальна кількість балів</i>	20 балів	
Теоретичне	0-9 балів	Несвідоме, механічне відтворення матеріалу зі значними помилками та прогалинами; судження необґрунтовані; недостатньо проявляється самостійність мислення. Відповідь містить стилістичні та граматичні помилки.
	10-16 балів	Свідоме відтворення матеріалу з незначними помилками; дещо порушено логічність та послідовність викладу; недостатньо проявляється самостійність мислення. Відповідь стилістично правильна, містить незначні граматичні помилки.
	17-23 бали	Свідоме і повне відтворення матеріалу з деякими неточностями у другорядному матеріалі; виклад матеріалу достатньо обґрунтований, дещо порушено послідовність викладу. Відповідь стилістично та граматично правильна.
	24-30 балів	Виклад матеріалу глибоко обґрунтований, логічний, переконливий. Відповідь містить власні приклади, що свідчить про творче застосування матеріалу. Відповідь стилістично та граматично правильна.
<i>Максимальна кількість балів</i>	30 балів	

Професійно-орієнтоване	50-46 балів	<ul style="list-style-type: none"> • Практичне завдання зроблене правильно, самостійно і відповідно до вимог. • При виконанні практичного завдання студент виявив творчий оригінальний підхід, ґрунтовність знань. • У психодіагностичних дослідженнях наявний бланк відповідей, заповнений власноруч досліджуваним або дослідником. • Кількісна обробка результатів виконана правильно і за усіма показниками. • Зроблено якісний аналіз усіх показників. Аналіз детальний та послідовний. • Зроблено інтерпретацію отриманих результатів. Інтерпретація містить узагальнену характеристику досліджуваного явища, описуються можливі причини такого результату, зазначаються типологічні особливості досліджуваних. • Є рекомендації щодо проведення консультативної, корекційної або розвивально-відновлювальної роботи. Наведено приклади конкретних технік або завдань, які можуть бути використані. • Завдання написане стилістично та граматично правильно з використанням професійних термінів.
	45-38 бали	<ul style="list-style-type: none"> • Практичне завдання зроблене правильно, відповідно до вимог. • При виконанні практичного завдання студент виявив знання, що вказують на його достатню обізнаність з темою. • У психодіагностичних дослідженнях наявний бланк відповідей, заповнений власноруч досліджуваним або дослідником. • Кількісна обробка результатів виконана правильно і за усіма показниками. • Зроблено якісний аналіз усіх показників. • Зроблено інтерпретацію результатів. Інтерпретація містить узагальнену характеристику досліджуваного явища, зазначаються типологічні особливості. • Є рекомендації щодо проведення консультативної, корекційної або розвивально-відновлювальної роботи. • Звіт написаний стилістично та граматично правильно з використанням професійних термінів.
	30-37 балів	<ul style="list-style-type: none"> • Практичне завдання зроблене з незначними помилками. • При виконанні практичного завдання студент виявив рівень знань, достатній для виконання практичного завдання. • У психодіагностичних дослідженнях наявний бланк відповідей, заповнений власноруч досліджуваним або дослідником.

		<ul style="list-style-type: none"> • Кількісна обробка результатів виконана правильно і за усіма показниками. • Якісний аналіз показників поверховий. • Зроблено інтерпретацію результатів, яка є повторенням якісного аналізу. • У звіті є незначні стилістичні та граматичні помилки.
	0-29 балів	<ul style="list-style-type: none"> • Наявні істотні помилки.
Максимальна кількість балів	50 балів	
Всього	100 балів	